

США і Німеччина дозволили Києву бити по цілях у Росії, але є обмеження. (2024)
BBC News Україна. Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/sxeejlg8v3o>.

Марія НЕМЄЧЕВА

студентка 1 курсу магістерського рівня вищої освіти
кафедра міжнародних відносин і політичної філософії
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
Науковий керівник д.ф.н., проф. Олег КУЗЬ

РЕНЕСАНС «ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ» У ХХІ СТОЛІТТІ: СТРАТЕГІЧНЕ СУПЕРНИЦТВО І ГЛОБАЛЬНА БЕЗПЕКА

Міжнародні відносини другої половини ХХ століття відзначились зтяжним геополітичним протистоянням між двома наддержавами – Сполученими Штатами Америки та Радянським Союзом. Цей період, відомий як «холодна війна», супроводжувався загостренням ідеологічного протистояння між «вільним» та «комуністичним» світом, а також гонкою озброєнь, що набула критичного рівня. Не дивлячись на те, що цей конфлікт не набув форми прямого збройного зіткнення між ініціаторами, його перебіг та наслідки мали значний вплив на світову політику та формування глобальної безпеки. Слід зазначити, що саме в цей час були сформовані дві основні миротворчі організації – ООН та НАТО. Завершенню протистояння посприяла ліквідація у 1991 році Радянського Союзу.

Виснажена зазначеною подією світова спільнота прагнула до встановлення стабільного світового порядку та міцної системи колективної безпеки. Однак, егоїстична глобальна доктрина США, масштабна поляризація цивілізацій та нарощення могутності більшості суб'єктів міжнародної взаємодії призвело до поновлення міждержавного суперництва та неефективності інструментів безпеки. Сучасне конкурентне поле включає до свого складу одні з найпотужніших центрів сили, засоби та стратегії ведення війни постійно розширюються та удосконалюються, тенденції регіонального об'єднання посилюються, новоутворені учасники прагнуть до рівноправної участі у міжнародних процесах, а міжнародні обов'язкові угоди ігноруються. Усе це дозволяє говорити про своєрідний ренесанс «холодної війни». Проте, її відродження зосереджене не на прямому копіюванні минулого, а на адаптації моделі стратегічного суперництва до умов ХХІ століття.

Наразі глобальне політичне співтовариство прагне до ліквідації порядку, створеного по закінченню старої «холодної війни». Це супроводжується оформленням багатополлярної поліцентричної системи, що характеризується постійним нарощенням конкуренції між потенціалами традиційно домінуючих

держав та новими силовими центрами (Халіна, 2019, с. 9). Одним з головних полюсів світу XXI століття залишаються США, які прийнято вважати гегемоном глобальних процесів. Серед основних могутніх акторів, що претендують на роль лідерів, слід виокремити Китай, країни Європейського Союзу та НАТО, а також Російську Федерацію. Протистояння між зазначеними суб'єктами призводить до руйнації балансу сил та створює глобальну небезпеку.

Перший і найголовніший вектор стратегічного суперництва представляють Сполучені Штати Америки та Китай. Традиційним напрямком змагання між країнами залишається боротьба за вплив в Азії, Африці та на Близькому Сході. Ситуація загострюється через вироблення та впровадження наддержавами систем протиракетної та протисупутникової оборони, а також гіперзвукової зброї, що яскраво демонструє розгортання гонки озброєнь (Войтовський, 2022, с. 3).

Аналітики Центра Разумкова наголошують на тому, що початок 2020-х років став періодом протистояння на основі глобальних проєктів. За цей час Китай встиг запровадити щонайменше три ініціативи: Ініціатива глобального розвитку (2021), Ініціатива глобальної безпеки (2022), Глобальна цивілізаційна ініціатива (2023) (Якименко, 2024, с. 5). Натомість, у 2021 році Америка анонсувала започаткування глобальної інфраструктурної ініціативи «Відбудуємо кращий світ» (Build Back a Better World). Вона є альтернативою китайського «Нового Шовкового Шляху» (The Belt and Road initiative) та втілюється у партнерстві з країнами «Великої сімки» (Нова, 2021, с.1).

Слід зазначити, позиції США у цьому секторі підкріплюються започаткуванням аналогічних ініціатив з боку їх головного союзника Європейського Союзу. На противагу китайському інтеграційному економічному та політичному курсу він створив програми Партнерство G-7 для глобальної інфраструктури та Глобальну стратегію Європейського Союзу. Крім того, у Стратегічному компасі ЄС стверджується про налагодження відносин з АСЕАН, який є учасником глобальної системи безпеки. Це доповнило Індо-Тихоокеанську стратегію США (Якименко, 2024, с. 5).

Четверта промислова революція актуалізувала питання науково-технологічної першості між США та Китаєм. Підтвердженням цього була китайсько-американська торгівельна війна та розробка інституційних програм: американської «Інноваційної стратегії» та «Зроблено в Китаї 2025». Обидві країни розглядають здобуття переваги в Індустрії 4.0 як гарантію сталого економічного розвитку, геополітичної значущості та зміцнення національної безпеки. Просування вітчизняних соціальних мереж та технологічних компаній, використання ШІ, новітні інформаційні та комунікаційні технології, екологічна галузь, біомедицина, «зелена енергетика», цифровізація логістичної інфраструктури, використання наукових та комерційних можливостей космосу, а також розробка міжнародних стандартів стали основними приводами конкуренції (Кудирко, 2023).

Війна в Україні стала поштовхом до загострення відносин між авторитарною Росією та демократичним Заходом, що переросло у глобальну гібридну війну цивілізацій. Як засоби протистояння агресор використовує кібератаки, пропаганду, дезінформацію, енергетичний та ядерний шантаж, а також ідеологічну агітацію серед «нейтральних» країн. Налагоджуючи двосторонні відносини з Іраном, Китаєм та Північною Кореєю, зокрема у військово-технологічній сфері, РФ вдається до створення антизахідної коаліції. Крім того, членство Росії у Раді Безпеки ООН дозволяє їй не лише використовувати вето для блокування рішень західних країн, а й сприяти просуванню проросійського світогляду протягом ротаційного головування.

Прагнучи дискредитувати імперські амбіції Путіна, консолідована європейська спільнота посилила військовий потенціал, активізувала оборонну співпрацю та сприяла розширенню НАТО. Приєднання до Альянсу таких традиційно нейтральних країн, як Фінляндія та Швеція наблизило його до кордонів РФ. У відповідь на збройну агресію Росії, західні країни надають значну політичну, дипломатичну, економічну, гуманітарну та військову допомогу Україні. Зокрема, в рамках ініціативи «Рамштайн», до якої увійшли 60 країн на чолі з США, їй було надано сучасні види зброї та техніки, кіберзахист для боротьби з країною-терористом та організовано навчання збройних сил.

На додаток до цього, європейські країни застосовують в якості тиску антиросійські санкції, щоб завдати збитків передусім паливно-енергетичному комплексу, економічним можливостям та іноземним активам Росії. Це також чинить суттєвий вплив на можливість модернізації старих військових засобів, постачання ресурсів для вироблення новітньої зброї та фінансування воєнних операцій. Намагаючись перетворити РФ на аутсайдера глобальних відносин, країни ЄС не лише виступили за закриття «Північного потоку» та переривання будь-яких ділових контактів з Путіним, а й наполягли на притягненні держави агресора до відповідальності у Міжнародному кримінальному суді та відшкодування збитків (Віднянський, 2024).

Активна конфронтація між державами вже відобразилась на стані глобальної безпеки, яка формувалась на засадах колективної відповідальності та багатосторонньої співпраці та наразі переживає глибоку кризу. Найважливіші міжнародні інституції та об'єднання, які було прийнято вважати основними універсальними координаторами міждержавних стосунків, постали перед новими викликами та критикою своєї діяльності. Особливо це стосується вирішення питань сьогодення стосовно виконання рішень міжнародних судів, розв'язання міжнародних конфліктів мирними шляхами, знаходження засобів врегулювання міжнародної злочинності, викорінення ядерного шантажу та відмови від застосування зброї масового ураження. Існуюча архітектура безпеки потребує негайного перегляду та трансформації з урахуванням існуючих реалій, оскільки в протилежному випадку, вона прирікає людство на смерть.

Такі міжнародні організації як ООН, Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), Міжнародне агентство з атомної енергії

(МАГАТЕ) та Північноатлантичний альянс виявились нездатними запобігти новим гібридним загрозам миру та безпеці. Можна вважати, що зниження їх ефективності стало чи не найголовнішою причиною ренесансу гонки озброєнь.

Після трьох років повномасштабної агресії проти України, Росія все ще зберігає членство в ООН, Раді Безпеки ООН, ОБСЄ та МАГАТЕ. Незважаючи на порушення принципів міжнародного права, дестабілізацію системи європейської та міжнародної безпеки, егоїстичне використання право вето, ядерний шантаж та окупацію найбільшої в Європі атомної електростанції, РФ все ще має право на участь у створенні глобальної системи безпеки.

Повномасштабна війна в Україні змусила США та їхніх партнерів переосмислити підходи до створення системи безпеки у Східній Європі, що зумовило підвищення оборонних бюджетів країн-членів НАТО. Однак, невизначеність позиції Китаю щодо конфлікту викликає занепокоєння через ймовірність формування нової коаліції авторитарних режимів, яка могла б кинути виклик світовому порядку на чолі з США. Хоча КНР і не надав прямої військової допомоги РФ, поглиблення співпраці між Москвою та Пекіном підкреслює нову конфігурацію світової геополітики. Зростання конкуренції між глобальними центрами сили створює ризик конфліктів в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та на Близькому Сході. І тут постає питання про ефективність стратегії Альянсу (Крет, 2024, с. 160).

Отже, ренесанс «холодної війни» ХХІ століття став наслідком утворення багатопольярної системи міжнародних відносин та стратегічного суперництва провідних держав. Основною причиною ескалації конкуренції стало бажання зростаючих центрів впливу трансформувати глобальний порядок, що усталився після розпаду СРСР. Однак, зважаючи на здобутки сучасних наддержав у військовій, науково-технологічній та економічній сферах класичні засоби конфронтації не представляють особливий інтерес та є безперспективними. Це зумовило появу та застосування гібридних інструментів, що ускладнили досягнення миру та сприяли руйнуванню архітектури міжнародної безпеки. Практичне застосування оновленої тактики протистояння між США та Китаєм, а також між Росією та Заходом дало змогу вести довготривалу боротьба за вплив, що робить новий етап «холодної війни» одним з найбільш небезпечних.

Список використаних джерел

- Віднянський, С. (2024). Російсько-українська війна та міжнародна спільнота: основні напрями, проблеми й деякі уроки західної підтримки України. *Вісник НАН України*. Retrieved from <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/visnyk/article/download/12579/11711>
- Войтовський, К. Є. (2022). Десять способів, якими війна в Україні змінить світ: огляд дослідження ЕІУ. *Національний інститут стратегічних досліджень*. Retrieved from <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-03/az-viyna-v-ua-10-zmin-svitu-1.pdf>

- Крет, О. В., Крет, Р. М., Вівчар, І. В. (2024). Вплив російсько-української війни на глобальну систему міжнародної безпеки: виклики та перспективи. *Актуальні проблеми політики*. Retrieved from http://app.nuoua.od.ua/archive/74_2024/22.pdf
- Кудирко, Л., Цип'ячук, А. (2023). Економічне суперництво між США та КНР у технологічній сфері. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/371829022_Ekonomiczne_supernictvo_miz_SSA_ta_KNR_u_tehnologicnij_sferi
- Нова глобальна ініціатива країн «Великої сімки» «Відбудуємо кращий світ» (В3W): суть, перспективи та наслідки. (2021). *Національний інститут стратегічних досліджень*. Retrieved from https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-10/g7_12102021.pdf
- Халіна, О. В. (2019). Становлення багатополлярності як альтернативи однополярній моделі світу в умовах формування нових центрів впливу. *Бізнес Інформ*. Retrieved from https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-5_0-pages-8_13.pdf
- Якименко, Ю., Юрчишин, В. (2024). Геополітичні виклики та геоекономічні зсуви. *Центр Разумкова*. Retrieved from <https://razumkov.org.ua/images/2024/07/12/2024-РАКТ-11-2.pdf>

Влада НЄГІНА

доктор філософії у сфері міжнародних відносин,
доцент кафедри міжнародних відносин та аудиту,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

СТРАТЕГІЯ НОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ Д.ТРАМПА В ІЗРАЇЛЬСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИНАХ

Повернення Дональда Трампа у Білий Дім на посаді президента США знаменує собою глобальні міжнародні зміни, зокрема у питаннях безпеки, насамперед у регіоні Близького Сходу. Початок змін у безпековій архітектурі вказаного регіону, розпочався ще за часів першої каденції Дональда Трампа. Серед пріоритетних питань залишається політика щодо Ірану, кінцевою метою якої є збільшення тиску на Ісламську республіку задля зміцнення регіонального фронту проти Ірану. Нормалізація відносин між Ізраїлем та арабськими державами, насамперед Саудівською Аравією. За минулої каденції у політиці США була одностороння проізраїльська політика з ключових питань, до яких відносилися Голанські висоти, Авраамові угоди та міжнародний статус Єрусалиму. Уряд Ізраїлю вважає нинішню республіканську адміністрацію більш прихильною до єврейської держави, аніж попередню адміністрацію демократів за часів Джо Байдена. У подальшому це може призвести до зниження